

Висновки. Отже, процес запровадження МСФЗ в Україні супроводжується труднощами організаційного, ментального, фінансового, кадрового характеру тощо. Однак переваги складання фінансової звітності за міжнародними стандартами дійсно є і вони незаперечні для більшості користувачів фінансової звітності, оскільки МСФЗ можна розцінювати як інструмент глобалізації економіки і світових господарських зв'язків. Принципи, закладені в порядок формування звітності згідно МСФЗ, роблять її адекватнішою і здатною відобразити реальний майновий стан організації. У зв'язку із цим цінність МСФЗ важлива не тільки для іноземних, але й для національних інвесторів також. Це ще раз підтверджує необхідність і корисність процесу впровадження МСФЗ для всіх секторів економіки України.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямку є вивчення теоретичних та практичних аспектів процесу організації обліку за міжнародними стандартами фінансової звітності на підприємстві..

Список літератури

1. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [Електронний ресурс]: Закон України: [від 12.05.2011 р. № 3332-VI]. – Режим доступу: <<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3332-17>>.
2. Жук В. До проблем стратегії запровадження МСФЗ в Україні / В. Жук // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 10. – С. 16-22.
3. Голов С. Розкриття інформації про діяльність публічних акціонерних товариств на основі міжнародних стандартів фінансової звітності / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – № 5. – С. 3-14.
4. Мельничук Б.В. Проблеми запровадження МСФЗ в Україні: інституціональний підхід [Електронний ресурс] / Б.В. Мельничук. – Режим доступу: <<http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1144/35>>.

УДК 657.6:316.47

Руденок О.Ю. (ДонНУЕТ, Донецьк)

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО АУДИТУ

Обґрунтовано необхідність запровадження практики застосування соціального аудиту, визначено сутність поняття «соціальний аудит», підкреслено взаємозв'язок фінансової і соціальної ефективності, визначено завдання соціального аудиту, причини, що стримують розповсюдження практики проведення соціального аудиту в Україні, переваги застосування соціального аудиту для суб'єктів соціального партнерства.

Ключові слова: *соціальний аудит, соціальне партнерство, фінансові відносини, соціальна відповідальність, фінансові ризики, конкурентоспроможність, фінансова ефективність.*

Реалізація завдань соціального партнерства на сьогодні є необхідною складовою вирішення соціальних проблем суспільства. Це доповнюється також і тим, що підвищення ролі соціального партнерства у вітчизняній економіці є необхідним для інтеграції України до Європейського Союзу. Останнім часом серед підприємницького середовища зростає інтерес до звітності, яка підтверджує стійкий стан розвитку підприємства. При цьому значною мірою така зацікавленість стосується не тільки фінансових показників, але й соціальних, екологічних, економічних тощо, оскільки можливі фінансові ризики можуть бути обумовлені саме трансформаціями у цих сферах. Це обумовлює необхідність впровадження на всіх рівнях соціального аудиту як засобу досягнення інтересів соціальних партнерів.

Проте на сьогодні досвіду застосування соціального аудиту на мікро-, мезо- та макрорівнях України, зокрема інтеграції в ньому соціальної та фінансової складових майже немає. Вивчення літературних джерел із цієї проблематики довів обмеженість вітчизняних наукових досліджень у цьому напрямку. Дослідники більшою мірою розглядають управлінський, економічний або суто соціальний аспект соціального аудиту. Так, О.В. Мазурик приділяє увагу використанню соціального аудиту за взаємодії сторін соціального партнерства в управлінській практиці [1] й економічній ефективності від впровадження соціального аудиту [2]. Л.М. Полякова, Н.І. Демків розглядають значення соціального аудиту у фінансово-економічній системі та пропонують методiku проведення соціального аудиту на підприємствах, яка базується на соціально-трудовах показниках [3].

Отже, можна стверджувати, що фінансовий аспект соціального аудиту є новим явищем для економічної науки з причини недостатнього поширення у вітчизняній практиці корпоративної соціальної відповідальності і існуючих довготривалих проблем соціальної політики держави в цілому.

Виходячи з цього, метою нашої статті є доведення доцільності впровадження соціального аудиту в Україні та визначення його фінансового аспекта.

Об'єктивною підставою для впровадження і розвитку соціального аудиту на території України є її бажана інтеграція до світової економіки, що вимагає активного введення ринкових умов господарювання поряд із розповсюдженням ідей соціального партнерства. У цих умовах певною перешкодою стає існуюча недосконалість вітчизняного законодавства в галузі соціального діалогу та відсутність практичного досвіду використання соціального аудиту для оцінки ступеня соціального партнерства. Необхідність запровадження практики застосування соціального аудиту обумовлена також і тим, що останнім часом зростає взаємозв'язок між економікою і соціальною сферою, досягнення фінансових успіхів залежить від ефективної співпраці найманих працівників і роботодавців.

Можливості застосування соціального аудиту в Україні неодмінно пов'язані із розвитком соціального партнерства, оскільки існуючі порушення норм законодавства в соціально-трудовах відносинах вимагають участі всіх сторін соціального партнерства в їхньому вирішенні. Тобто соціальний аудит як інструмент соціального партнерства має використовуватися на всіх рівнях соціального діалогу. Така його специфіка властива тільки пострадянським країнам, то-

ді як в європейських країнах він використовується тільки на макрорівні з ініціативи підприємств.

У сучасній системі фінансових відносин сторін соціального партнерства соціальний аудит є одним з нових явищ. Від фінансового та управлінського аудиту від відокремився в кінці XX століття і став широко використовуватися у практиці регулювання соціально-трудових відносин у розвинених країнах Європи та Америки.

На цей час використання показників соціальної звітності, отриманої у ході проведення соціального аудиту дають можливість нарівні із показниками фінансової звітності виявляти не тільки суто фінансові, а й соціальні резерви підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Практична нерозвиненість соціального аудиту в Україні не дає можливості надати йому повну сутнісну характеристику. Проте спроби теоретичного визначення соціального аудиту з урахуванням національних умов його застосування вже були зроблені. Так, Л.М. Полякова і Н.І. Демків значення соціального аудиту визначають як перевірку процедур і методів функціонування господарської системи в аспекті соціально-трудових відносин з метою оцінювання їхньої ефективності та відповідності законодавчо-нормативним актам [3]. О.В. Мазурик розглядає соціальний аудит як важливий механізм розв'язання масштабних, загальнодержавних, загальнонаціональних завдань, таких як забезпечення соціальної справедливості і на цій підставі – соціальної стабільності, соціальної безпеки суспільства, ліквідації бідності, захисту соціально незахищених громадян українського суспільства [1].

У концепції російської моделі соціального аудиту, розробленій Інститутом міжнародних освітніх і дослідницьких програм Академії праці і соціальних відносин, соціальний аудит розуміється як процедура діагностування соціально-економічних відносин, моніторингу стану і ходу реалізації колективних договорів і угод, планів і програм соціального розвитку на підприємстві.

Теоретичні дослідження соціального аудиту спираються на соціологічний або соціально-трудовий аспект, що, на нашу думку, є обмеженим баченням. Відомо, що досягнення ефективності соціальної політики можливе тільки в умовах фінансової стійкості. До того ж підтримка фінансової конкурентоспроможності, стратегічної стійкості й збереження перспектив розвитку можливі тільки за одночасного дотримання соціальної відповідальності. Таким чином, доцільним є розгляд фінансових і соціальних показників розвитку в сукупності, що дозволить надати більш повну картину фінансовим досягненням і досягти бажаних інтересів соціальних партнерів, а отже, фінансовий аспект є невід'ємним у розгляді сутності соціального аудиту. У цьому контексті вважаємо, що під соціальним аудитом слід розуміти діагностику фінансових і нефінансових показників діяльності суб'єкта соціального партнерства з метою оцінки факторів соціальних ризиків та визначення заходів щодо їхнього зниження. Зрозуміло, що чинники соціальної небезпеки можуть мати як фінансовий, так і соціально-трудовий характер.

Таким чином, сьогодні соціальний аудит повинен стати тим обов'язковим засобом моніторингу, який сприятиме підвищенню ефективності фінансових

відносин соціальних партнерів і буде використовуватися як на мікро-, так і на мезо- і макрорівнях.

Застосування соціального аудиту на макрорівні обумовлено тими принциповими змінами, які постійно відбуваються в конкурентному середовищі і потребують від суб'єктів підприємництва підвищення їхньої соціальної функції. Сьогодні кінцевий фінансовий результат підприємства все більше залежить не тільки від рівня собівартості і ціни продажу, але й від людського фактора, тобто дотримання якості продукції, сервісного обслуговування та соціального іміджу підприємства в цілому. А тому закономірним є те, що витрати на соціальний розвиток трудового колективу, вирішення питань соціального характеру постійно збільшуються, що, звичайно, посилює роль взаємної соціальної відповідальності сторін соціального партнерства.

Корпоративна соціальна відповідальність є добровільною, але останнім часом вона все більше проникає у практику діяльності як великих, так і середніх підприємств, а тому потребує відповідної державної підтримки. До того ж держава є однією із сторін соціального партнерства і соціальний аудит державних дій у галузі соціальної політики сприятиме вдосконаленню соціального діалогу.

Таким чином, застосування соціального аудиту сприяє розробці заходів щодо вдосконалення соціального діалогу соціальних партнерів на всіх рівнях. Звісно, під час створення підприємства і його наступного розвитку першочерговими стають завдання мінімізації фінансових ризиків і максимізації фінансових результатів, досягненню яких сприяє фінансовий аудит. Проте в умовах підвищення значущості людських ресурсів і соціального капіталу реалізація загальних інтересів соціальних партнерів неможлива без систематичного проведення соціального аудиту.

Цікавими стали результати дослідження «Нова ера стійкого розвитку», представлені на одному із останніх самітів лідерів Глобального договору ООН (23-25.06.2010 р.): термін «корпоративна соціальна відповідальність» у свідомості більшості опитаних світових бізнес-лідерів об'єктивно підмінюється терміном «стійкий розвиток», оскільки є більш широким поняттям і передбачає, окрім корпоративного управління, соціальні аспекти. Тобто зрозумілим стає факт, що реалізація соціально відповідального бізнесу неможлива без вимогливого споживача і урядових структур, які створюють відповідні умови для підтримки таких суб'єктів підприємництва.

Зазначимо, що застосування соціального аудиту в рамках соціального партнерства є національною особливістю, оскільки в більшості європейських країн ініціатором його проведення є роботодавці. І методика оцінки рівня їхньої соціальної відповідальності прописана в міжнародних нормативах і стандартах, таких як Глобальна ініціатива щодо звітності (The Global Reporting Initiative – *GRI*), а також розроблений провідним міжнародним інститутом у галузі удосконалення корпоративної звітності з метою стійкого розвитку Інститутом соціальної і етичної звітності (AccountAbility) *Стандарт верифікації AA1000* та інші. Утім, міжнародні стандарти соціальної звітності потребують відповідного правового поля і готовності суспільства до прогресивного соціального розвитку,

тобто того, що необхідно для піднесення ролі соціального діалогу й активного впровадження його принципів у практику взаємодії соціальних партнерів.

Відомо, що одним з найважливіших чинників забезпечення високої конкурентоспроможності суб'єкта підприємництва є налагодження конструктивних соціальних зв'язків. Сьогодні великі підприємства зацікавлені в отриманні суспільного визнання, що є не тільки результатом їхньої діяльності, але й необхідною умовою успішного подальшого розвитку. Для цього вони використовують різні форми соціальної активності: внутрішню соціальну політику, благодійність, спонсорство тощо. Проте відсутність відповідної соціальної звітності, яка б забезпечила гласність здійснюваних заходів і дозволила оцінити соціальний вклад і його вплив на фінансову конкурентоспроможність підприємства, знижує їхню ефективність.

Крім того, варто зазначити, що фінансова ефективність багато в чому визначається тими конкурентними перевагами, яке має підприємство в порівнянні з підприємствами-конкурентами. А вони забезпечуються не тільки продукцією або послугами зі сприятливим ціновими і якісними умовами, але й позитивним ставленням до споживача, прагненням застосовувати інноваційні методи управління, сприятливою внутрішньою соціальною політикою тощо. Маємо на увазі, що в наш час більш далекоглядним є застосування практики мінімізації соціальних ризиків поряд із фінансовими, і саме тому проведення аудиту має охоплювати і соціальну сферу.

Головною метою проведення соціального аудиту має стати спонукання вітчизняних підприємств і держави до розробки соціально відповідальної фінансової політики. Досягнення її мети можливо за вирішення таких завдань, як:

- налагодження ефективних фінансових і соціальних відносин завдяки укладанню колективних договорів, генеральних, галузевих та регіональних угод і повного дотримання їхніх умов;
- реалізація політики зайнятості, сприяння навчанню, підвищенню кваліфікації працівників, їхньому професійному зростанню;
- забезпечення належного рівня заробітної плати і соціальних виплат згідно з трудовим вкладом працівника;
- дотримання виконання трудового законодавства;
- забезпечення високого рівня охорони і безпеки праці.

Поки що широке розповсюдження практики проведення соціального аудиту в Україні стримується низкою об'єктивних причин, серед яких:

- відсутність правової бази і державного регулювання проведення соціального аудиту;
- неусвідомлення багатьма керівниками доцільності проведення соціального аудиту і витрачання для цього додаткових фінансових ресурсів, особливо в умовах фінансової кризи;
- нерозвиненість інституту соціального аудиторства тощо.

Зрозумілим стає той факт, що проведення соціального аудиту є необхідним для всіх сторін соціального діалогу, оскільки дозволяє досягти пріоритетів їхньої фінансової взаємодії і забезпечити ефективність інституту соціального партнерства.

Так, наприклад, необхідність систематичного проведення соціального аудиту суб'єктами підприємництва дозволить:

- підвищити ефективність управління кадровим потенціалом, оскільки людський фактор є одним із найголовніших для забезпечення фінансової конкурентоспроможності підприємства;
- досягти економічної ефективності і фінансової стійкості за рахунок посилення ролі соціальної орієнтації бізнесу;
- забезпечити позитивний імідж підприємства завдяки не тільки досягненню стійких фінансових показників, але й дотриманню корпоративної соціальної відповідальності;
- порівнювати соціальні показники різних підприємств за рахунок застосування єдиних критеріїв оцінювання;
- привернути увагу громадськості до існуючих соціальних проблем, залучити додаткові фінансові ресурси у вигляді спільних соціальних інвестицій;
- оптимізувати і налагодити взаємини з місцевими органами влади та державою взагалі тощо.

Для органів державної влади і місцевого самоврядування впровадження практики соціального аудиту також є доцільним, оскільки створить умови:

- для отримання адекватної повної інформації про соціально-економічні відносини соціальних партнерів;
- боротьби із тіньовим сектором економіки;
- виявлення прихованої соціальної напруги і своєчасного реагування на виниклі соціально-трудова конфлікти;
- надійного контролю за реалізацією соціальних інвестиційних проектів з використанням коштів державного та місцевого бюджетів;
- забезпечення стійкого розвитку соціального партнерства;
- формування відповідної правової бази для регламентування фінансових і соціально-економічних відносин соціальних партнерів.

Для найманих працівників і їхніх представників проведення соціального аудиту сторонами соціального партнерства створює можливості:

- для підвищення рівня дотримання умов колективних договорів, генеральних, галузевих та регіональних угод;
- посилення своєї ролі в системі соціального партнерства;
- наближення вітчизняної системи соціального партнерства до світових стандартів тощо.

Висновки. Активне впровадження принципів соціальної відповідальності і систематичне проведення соціального аудиту всіма сторонами забезпечить ефективну реалізацію принципів соціального партнерства і створить умови для підвищення якості соціальних послуг.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку стане визначення шляхів удосконалення процесу фінансової взаємодії підприємств із соціальними партнерами.

Список літератури

1. Мазурик О.В. Соціальний аудит у системі соціального партнерства: механізми оптимізації взаємодії і управлінській практиці / О.В. Мазурик // Методо-

- логія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2009. – Вип. 15. – С. 258-262.
2. Мазурик О.В. Економічна ефективність від впровадження соціального аудиту / О.В. Мазурик // Вісник Харків. нац. ун-ту ім. В.Н. Каразіна. Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія і методи. – Вип. 23.
 3. Полякова Л.М. Аспекти розвитку системи соціального аудиту в Україні / Л.М. Полякова, Н.І. Демків // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Автоматика, вимірювання та керування. – 2009. – № 639. – С. 159-162.
 4. Мельник С.В. Концепція формування національної моделі соціального аудиту (проект) [Електронний ресурс] / С.В. Мельник, В.Д. Матросов, М.К. Гаврицька. – Луганськ, 2008. – Режим доступу: <<http://lir.lg.ua/konsep.htm>>.
 5. Гладских Е. Устойчивое развитие вместо КСО [Электронный ресурс] / Е. Гладских // Дело. Инвестгазета. – 2010. – 4 августа. – Режим доступа: <<http://delo.ua/business/ustojchivoe-razvitie-vmesto-ks-143603/>>.

УДК 336.63

Свинаренко Т.І.,

Гвасалія Д.С. (ДонНУЕТ, Донецьк)

ФІНАНСОВЕ ОТОЧЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

У статті визначено поняття фінансового оточення торговельного підприємства з метою подальшого дослідження факторів, що впливають на результати його фінансово-господарської діяльності.

Ключові слова: *фінансове оточення, фінансова система, зовнішнє середовище, внутрішнє середовище, фінансові відносини.*

Сучасні умови функціонування підприємства потребують прозорості господарської діяльності, підвищення її ефективності, високої адаптивності до нестабільних умов ринку.

Торгівля відноситься до найбільш важливих видів економічної діяльності та має суттєве соціальне значення. З одного боку, торговельні підприємства забезпечують споживачів необхідними товарами, задовольняючи споживчий попит, тому сприяють підвищенню якості життя споживачів і суспільства в цілому. З іншого боку, усі торговельні підприємства, як суб'єкти підприємництва, є стабільними платниками податків, які наповнюють бюджет країни.

Отже, питання ефективного функціонування торговельних підприємств мають економічне і соціальне значення та є одним із ключових завдань фінансового менеджменту.

Торгівля, як сфера економічної діяльності, має подвійну характеристику, тому що пов'язана, з одного боку, з продовженням процесу виробництва в сфері обігу (транспортування, фасування, комплектація тощо), а з іншого – з виконанням основної функції, тобто здійсненням процесу купівлі-продажу. Така специфіка впливає на функціонування торговельних підприємств, показники їх